

FGU

Undervisningsvejledning for dansk som
andetsprog

Indhold

1. Indledning	2
2. Identitet og formål	2
3. Faglige mål	3
3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål	5
4. Kernestof	11
4.1. Uddybning af udvalgt kernestof	12
4.2 Supplerende stof	16
5. Undervisnings- og arbejdsformer	17

1. Indledning

Denne vejledning udfolder, forklarer og eksemplificerer nogle af bestemmelserne i FGU-læreplanen for dansk som andetsprog, men vejledningen indfører ikke nye bindende krav. Vejledningen udfolder udvalgte dele af fagets identitet og formål, faglige mål, kernestof og supplerende stof samt undervisnings- og arbejdsmetoder.

Desuden findes der følgende vejledninger, der uddyber og eksemplificerer læreplanen:

- *Prøvevejledning* med en uddybende beskrivelse af prøveafholdelse i faget. Prøvevejledningen findes på Undervisningsministeriets hjemmeside (www.uvm.dk/fgu)
- *Vejledning om didaktiske principper på FGU*, som indeholder en uddybende beskrivelse af de didaktiske principper i FGU. Vejledningen findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)
- *FGU – undervisningseksempler*. Det er eksempler på undervisningspraksis i FGU, som er i overensstemmelse med de didaktiske principper. Eksemplerne er tænkt som inspiration til indhold, form og niveau, og de skal naturligvis tilpasses de konkrete fag/faglige temaer, elevgruppen m.m. Eksemplerne findes på EMU'en (www.emu.dk/fgu)

Alle bindende bestemmelser for undervisningen og prøverne i FGU findes i FGU-indholdsloven og FGU-indholdsbekendtgørelsen, herunder læreplanerne og fagbilagene for FGU.

2. Identitet og formål

Dansk som andetsprog i FGU består af to aspekter – fagets egen faglighed og den praksis, der kan arbejdes med i faget, evt. gennem et tværfagligt samarbejde. Faglighed skal i denne sammenhæng forstås bredt og kan rumme fx teori, viden, faglige problemstillinger, færdigheder eller noget alment dannende. Det praksisrettede handler om, at fagets forskellige emner indgår i konkrete praksisser på almen Grunduddannelsen (agu) og i et samspil med de faglige temaer og værkstedsproduktionen på produktions Grunduddannelsen (pgu).

Det særlige for dansk som andetsprog i FGU er synergien mellem disse to aspekter, og formålet med undervisningen er således dobbelt, hvilket vil sige, at eleven både tilegner sig de faglige elementer i faget og bliver i stand til at anvende disse i en konkret dagligdags eller erhvervsmæssig kontekst.

Dansk som andetsprog er et færdigheds-, videns- og kulturfag. Centralt i faget står udvikling af receptive, produktive, kommunikative og kulturelle kompetencer, som skal styrke elevens individuelle intersprog på vej mod målsproget. Den daglige undervisning tager udgangspunkt i de kommunikative

færdigheder tale, lytte, læse og skrive i praksisnære sammenhænge. Samspelet mellem mundtlig og skriftlig kommunikation vægtes højt, når der arbejdes med sprog, litteratur og medier i forskellige sociokulturelle kontekster. Det sociokulturelle handler om normer for samvær, høflighed og respekt, og undervisningen skal skabe bevidsthed om sproglig adfærd i forskellige praksisnære sammenhænge.

Dansk som andetsprog har til formål at styrke elevens kommunikative og interkulturelle kompetencer til at kommunikere og samarbejde og som værktøj til erkendelse, læring, oplevelse, tolerance og fællesskab.

Faget skal motivere eleven til at udfolde sig, tage chancer og afprøve intersproget i både teori og praksis. Undervisningen skal fremme elevens mod og motivation til at tilegne sig og aktivt bruge dansk og til at udvikle sproglig bevidsthed og strategisk kompetence inden for sprogtiltagelse og læring. Med sproglig bevidsthed og kendskab til sprogets termer kan eleven udvikle de dansksproglige forudsætninger og med større bevidsthed variere kommunikationen alt efter situation og målgruppe.

Dansk som andetsprog tænkes naturligt ind i ethvert tværfagligt samarbejde, både i relation til andre almene fag og i relation til den værkstedspraksis, som eleven beskæftiger sig med. I dansk som andetsprog kan man eksempelvis arbejde med forforståelse og færdighedsfagligt sprog, der kan forberede og understøtte elevens læring i andre dele af FGU-forløbet. Eksempelvis skal valget af sagtekster og fiktionstekster i høj grad tilpasses den praksis, som eleven møder i FGU, således at eleven oplever en undervisning, der styrker både den faglige praksis og den personlige udvikling.

I dansk som andetsprog læses der både tekster af almindelig karakter med fokus på det sociokulturelle og tekster, som er mere snævert rettet mod en praksis og dermed altså et tværfagligt samarbejde.

Dansk som andetsprog skal styrke elevens kommunikative og interkulturelle kompetencer. Derfor vil faget naturligt kunne samarbejde med aktører i lokalområdet. Biblioteker, foreninger, lokale klubber, firmaer, institutioner og lignende er virkeligheder, hvor målsproget dansk kan afprøves og justeres både mundtligt og skriftligt.

3. Faglige mål

Læreplanen for dansk som andetsprog angiver de faglige mål for undervisningen på G-, E- og D-niveau. Desuden kan faget gennemføres på introducerende niveau.

De faglige mål er slutmål

De faglige mål beskriver, hvad eleven forventes at *vide* og *kunne*, og hvordan eleven forventes at *kunne handle*, efter at have gennemført faget. Målene er opdelt i den viden, de færdigheder og de kompetencer, som eleven skal have tilegnet sig ved afslutningen af faget, og forholder sig således ikke konkret til processen undervejs:

Det kan være svært at adskille viden, færdigheder og kompetencer, når målene skal beskrives, og når læreren ved undervisningens afslutning skal vurdere, om en elev har nået målene. Når læreren skal vurdere dette, vil det ofte være baseret på en kombination af elevens viden, færdigheder og kompetencer – eksempelvis at eleven på G-niveau har viden om, at der er forskel på mundtligt og skriftligt sprog. Denne viden giver eleven færdigheder i eksempelvis at udføre enkle beskrivende skriveopgaver ved hjælp af et genreskema eller med en modeltekst for *beskrivelse*. Eleven har således opnået skrivekompetence inden for genren beskrivelse, og denne kompetence kan indgå i logbogen. På D-niveau har eleven viden om at udvælge og anvende det rette genreskema for *fortælling*. Denne viden giver eleven færdigheder i at udføre skriveprocessen for fortælling – fra ide til færdigt produkt. Eleven har således opnået skrivekompetence inden for genren fortælling.

Undervisning på introducerende niveau

Undervisningen skal tilrettelægges på introducerende niveau for de elever, der har behov for at påbegynde faget på dette niveau. Der er ikke fastsat faglige mål (viden, færdigheder og kompetencer) på introducerende niveau i læreplanen. Undervisningen på introducerende niveau skal gøre eleven klar til at få udbytte af undervisningen på G-niveau. Det vil fremgå af elevens forløbsplan, hvilket niveau eleven er på, og hvad det niveaumæssige mål for eleven er. Af læreplanen fremgår følgende:

Undervisningen på introducerende niveau tilrettelægges med udgangspunkt i elevens forudsætninger og i overensstemmelse med de mål, der fremgår af elevens uddannelses- og forløbsplan. Undervisningen på introducerende niveau skal give konkret og praktisk introduktion til faget og give eleven faglige forudsætninger for at indgå på G-, E- eller D-niveau.

Dansk som andetsprog på introducerende niveau må ikke forveksles med elementær sprogtilegnelse. Eleven forventes at have et forståeligt og anvendeligt mundtligt hverdagsprog, således at der ikke skal anvendes tolk i hverdagen. Introducerende niveau tager udgangspunkt i, at eleven inden opstart er alfabetiseret og dermed har et begyndende sammenhængende skriftsprog og kan formulere sig skriftligt

i forståelige sætninger. Ligeledes forudsættes en nogenlunde automatisering, hvad angår afkodning. Mundtligt vil der på introducerende niveau være fokus på at gå fra hverdagsprog til fagsprog for at styrke elevens kommunikative kompetencer i flere sammenhænge. Det kan fx være kompetencer til at indgå i faglig dialog om et givent emne eller til at udtrykke sig i hele sætninger. Det vil være nødvendigt at kunne læse dagligdags tekster, eksempelvis mails fra det offentlige i e-Boks eller fra skolen, og at kunne læse tabeller og skemaer. På G-niveau skal eleven arbejde med elementære analysebegreber, og derfor er det desuden nødvendigt, at eleven på introducerende niveau bliver i stand til at skelne mellem indhold og form. Denne skelnen, altså det at bevæge sig væk fra indholdssiden, kræver et vist sprogligt og kognitivt niveau og en begyndende bevidsthed om, at en tekst eller andet materiale kan læses på flere niveauer.

For at eleven kan få udbytte af at påbegynde G-niveau, skal eleven kunne forstå og udtrykke sig skriftligt og mundtligt om hovedindholdet inden for kendte emner fra hverdagen som fx familie, fritid, arbejde, uddannelse, traditioner, nyheder, enkle samfundsmæssige forhold m.m. Eleven skal kunne udtrykke holdninger og følelser i forhold til det læste/sete/hørte og indgå i dialog om disse. Der vil på introducerende niveau blive arbejdet med logbogsskrivning som en del af arbejdsportfolien for at tydeliggøre en vis progression inden overgangen til G-niveau.

3.1 Uddybning af udvalgte faglige mål

Dette afsnit uddyber og konkretiserer udvalgte faglige mål. Samtlige faglige mål fremgår af læreplanen for dansk som andetsprog.

Viden

Viden er noget, eleven besidder. Viden er de indholdsområder, stofområder og faglige områder, som eleven beskæftiger sig med i faget.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har viden om mundtlig kommunikation	Viden om mundtlig kommunikation er viden om at gå i dialog om et fagligt emne, at kunne vælge en hensigtsmæssig kommunikation, som er tilpasset situationen, og at kende til normer for samvær, høflighed og respekt for den, som man kommunikerer med. Det er også viden om verbal og nonverbal kommunikation og om, hvordan man præsenterer sine egne produkter på en hensigtsmæssig måde. G-niveau: Eleven har på et grundlæggende niveau viden om særlige genretræk og

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
	<p>om sammenhængen mellem genre, indhold og form. På G-niveau er der særligt fokus på at gå i hensigtsmæssig dialog om fagtekster og multimodale tekster¹ for at kvalificere arbejdet med andre fag og faglige temaer. Eleven har også viden om, hvordan danskfaglige redskaber kan omsættes til praksis.</p> <p>E-niveau: Eleven på et alsidigt niveau viden om med en højere grad af selvstændighed at anvende faglig tænkning til at identificere endnu flere genrer og med hjælp anvende tilhørende analysemodeller. På E-niveau opnås der viden om metasprog og alt det, der står på, mellem og bag linjerne i en tekst. Eleven har også viden om at gå fra det konkrete til det abstrakte og om at præsentere et fagligt arbejde.</p> <p>D-niveau: Eleven har på et nuanceret niveau viden om at analysere, fortolke og perspektivere endnu flere genrer. Eleven har viden om at præsentere, diskutere og argumentere for praksisrettede emner med fokus på indhold og form. Desuden har eleven viden om kommunikationsstrategier og målgrupper.</p>
<p>Eleven har viden om læsning og læsestrategier</p>	<p>Viden om læsning er viden om forskellige læsemetoder, afhængigt af formål, fag og genre, og viden om forskellige læseformål, fx faglig læsning og læsning som litteraturforståelse og frilæsning. Viden om læsestrategier er viden om forskellige genrers tekststrukturer og om, hvordan man kan forstå det, man læser.</p> <p>G-niveau: Eleven har på et grundlæggende niveau viden om at læse og forstå fagtekster og multimodale tekster, der knytter sig til elevens praksisretning. Denne viden gør eleven i stand til at vælge en passende læsestrategi til at læse praksisnære tekster, eksempelvis opskrifter, vejledninger, deklamationer, pressemeddelelser, manuskripter m.m. Eleven har desuden viden om at læse og gå i dialog om enkle skønlitterære teksters sprog og indhold – som indledning til litteraturforståelse.</p> <p>E-niveau: Eleven har på et alsidigt niveau viden om at læse flere genrer med forskellige formål. Eleven kan anvende viden om sprog og indhold til at komme ind i teksten og har også viden om at søge informationer ved hjælp af relevante læsestrategier.</p> <p>D-niveau: Eleven har på et nuanceret niveau viden om genrelæsning og om kritisk, fokuseret informationssøgning.</p>
<p>Eleven har viden om skrivning</p>	<p>Viden om skrivning er viden om sprog og indhold og viden om modtagerforhold. Det er også viden om sproglige udtryk, sproglig variation og præcision samt klarhed og korrekthed med hensyn til sætningsstrukturer.</p> <p>G-niveau: Eleven har på et grundlæggende niveau viden om forskel på mundtligt og skriftligt sprog og viden om grammatiske begreber, herunder morfemer, bøjningsformer, ordklasser og ordstilling.</p>

¹ Multimodale tekster: En tekst der består af flere elementer, der sammen kan supplere eller understøtte hinanden. Eksempel: En lydoptagelse af en skreven tekst, billeder og video af fremgangsmåden for tilberedning af mad.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
	<p>E-niveau: Eleven har på et alsidigt niveau viden om grundlæggende analysemodeller og deres anvendelsesområder inden for beskrivende, fortællende og argumenterende genrer. Eleven har viden om at skrive tekster, der hænger sammen med hensyn til indhold og sprog (kohærens og kohæsion), og viden om simpel tegnsætning.</p> <p>D-niveau: Eleven har på et nuanceret niveau viden om at udvælge og anvende skrivemodeller i forbindelse med fortællende, analyserende og argumenterende tekster. Eleven har desuden viden om citatteknik og kildeangivelse.</p>
<p>Eleven har viden om tekster</p>	<p>Viden om tekster er viden om genrer, genretræk og teksters modtagerforhold.</p> <p>G-niveau: Eleven har på et grundlæggende niveau viden om fagtekster fra andre fag og om multimodale tekster, som eleven naturligt møder i forskellige praksissammenhænge. Eleven har viden om genretræk og kendetegn ved enkle skønlitterære tekster.</p> <p>E-niveau: Eleven har på et alsidigt niveau viden om endnu flere genrer og viden om at anvende faglig tænkning til at identificere disse genrer.</p> <p>D-niveau: Eleven har på et nuanceret niveau viden om endnu flere genrer, viden om at vælge og anvende danskfaglig viden til at redegøre for, analysere, fortolke og perspektivere tekster samt viden om teksters målgrupper og modtagere.</p>

Færdigheder

Færdighed er noget, eleven kan, en evne til et eller andet. Færdighed viser sig i form af teknikker og indgår i udførelsen af opgaver og løsningen af problemer.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
<p>Eleven har færdigheder i at kommunikere mundtligt</p>	<p>Eleven har færdigheder i at kunne udtrykke sig forståeligt og sammenhængende og i at kunne anvende hensigtsmæssig kommunikation, som er tilpasset sammenhæng, målgruppe, indhold og miljø. At kommunikere mundtligt handler om at kunne præsentere, analysere og diskutere sine egne og andres tekster, produktioner eller oplevelser – både i danskfaglige sammenhænge og i forskellige praksissammenhænge i hjemmet, på arbejdet, i fritiden og i samfundet.</p> <p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau gå i dialog om sine egne praksisnære tekster. Eleven kan forstå en mundtlig forklaring eller instruktion i forbindelse med en given opgave og kan udtrykke sig forståeligt og sammenhængende om faglige og almene emner både i større og i mindre grupper. Eleven kan skelne mellem hensigtsmæssig sprogbrug i forskellige sammenhænge og kan selv korrigere sprogbugen.</p>

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
	<p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau udvælge og anvende relevante strategier for mundtligt arbejde – både i kommunikationen med andre, i gruppearbejdet, i en dialog og i tværfaglige praksissammenhænge, hvor eleven er opmærksom på modtageren, på lytning og på at reagere spontant i en samtale med synspunkter eller argumenter. Ved præsentation af danskfagligt arbejde har eleven overvejet, hvad der skal siges, hvordan det skal formuleres, og hvordan det skal præsenteres, evt. ved hjælp af talekort. Eleven kan beskrive og argumentere for sit eget udførte arbejde og lytter med opmærksomhed og forståelse.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau udtrykke sig med sproglig præcision og variation samt bidrage konstruktivt i gruppearbejde, i forbindelse med danskfagligt arbejde og i tværfaglige praksissammenhænge.</p>
<p>Eleven har færdigheder i at læse</p>	<p>Færdigheder i at læse handler om at kunne anvende viden om læsestrategier og læseformål til at kunne læse tekster aktivt i danskfaglige sammenhænge, men også i forskellige praksissammenhænge – i hjemmet, på arbejdet, i fritiden og i samfundet. At læse aktivt betyder, at man kan udpege centrale nøgleord og tage noter.</p> <p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau anvende læsestrategier til at læse og forstå praksisrettede og multimodale fagtekster. Desuden kan eleven bidrage ved læsning og med hjælp identificere forskellige teksters genretræk. Eleven opøver færdigheder i at anvende redskaber til før-, under- og efter-læsning.</p> <p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau anvende læsestrategier til at læse og forstå praksisrettede og multimodale fagtekster. Eleven kan desuden udvælge og anvende forskellige læsestrategier i forbindelse med læsning af fakta, fiktion, billeder og medier.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau læse forskellige genrer med henblik på at analysere, fortolke, vurdere og perspektivere disse. På D-niveau er læsemængden og kompleksiteten øget, og eleven læser aktivt og forholdsvist sikkert, med forståelse, indlevelse og kritisk sans. Desuden kan eleven anvende faglige opslagsværker og øvrige hjælpemidler.</p>
<p>Eleven har færdigheder i at skrive</p>	<p>Færdigheder i at skrive betyder, at man kan kommunikere skriftligt med et formål, at man kan anvende mange forskellige skriftlige genrer til at informere, berette, referere, fortælle eller analysere med et fokus og et formål, at man kan målrette en tekst til en modtager, og at man kan skrive med progression og med større og større bevidsthed.</p> <p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau udføre skriveopgaver, som omhandler elevens egen praksis, eksempelvis ved at referere læste tekster og skrive logbog. Eleven kan desuden anvende enkle modeltekster til at skrive inden for beskrivende og fortællende genrer.</p>

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
	<p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau udføre skriveopgaver inden for refererende, beskrivende og argumenterende genrer med et vist refleksionsniveau. Med støtte kan eleven udføre skriveopgaver med vægt på kohærens og kohæsi.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau skrive analyserende og argumenterende tekster i en sociokulturel kontekst med bevidsthed om modtager og normer for sprog. Desuden kan eleven citere og angive kilder.</p>
<p>Eleven har færdigheder i at forstå tekster</p>	<p>Færdigheder i at forstå tekster betyder, at man kan gå fra elementær tekstiagttagelse til at kunne anvende et danskfagligt begrebsapparat til at analysere, fortolke, vurdere og perspektivere genrer og tekster. Tekst- eller litteraturforståelse i dansk som andetsprog er en konstant kombination af mundtligt og skriftligt arbejde med fokus på sprog, indhold og layout.</p> <p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau identificere og forstå formålet med praksisnære fagtekster og multimodale tekster. Arbejdet med faglig læsning gør eleven til en aktiv læser, for at skaffe sig ny viden, nå faglige mål og udvikle sit potentiale. På G-niveau lærer eleven, hvilke krav teksterne stiller til læseren, med opmærksomhed på sproglig karakteristik af fagtekster. Det kan fx være kortlægning af adjektiver, substantiver, verber m.m., men det kan også være mere visuelt – fx at forstå og overskue layout. Desuden opnår eleven færdigheder i at gennemføre enkelt analysearbejde af skønlitterære tekster med støtte.</p> <p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau arbejde med forforståelse, tekstlæsning med fokus på sprog, indhold, layout og fortolkning samt perspektivering med mulighed for at trække på egen erfaring, holdning og kultur. Genrerne er fakta, billeder og medier samt nutidige og ældre fiktionstekster. Hovedvægten ligger på nyere tekster, men der er også plads til at læse eksempelvis Tove Ditlevsen eller Dan Turèll eller H.C. Andersens eventyr.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau arbejde med forforståelse, tekstlæsning med fokus på sprog, indhold, layout og fortolkning samt perspektivering med mulighed for at trække på egen erfaring, holdning og kultur. Genrerne er fakta, billeder og medier samt nutidige og ældre fiktionstekster. Desuden arbejder eleverne med et nutidigt fælles værk, en periode eller et forfatterskab. Et fælles værk kan være en (bearbejdet) roman eller en film. En periode kan være <i>det moderne gennembrud</i> eller <i>70'erne</i>. Forfatterskabet kan være Vita Andersens, Tove Ditlevsens eller en anden forfatters.</p>

Kompetencer

Kompetence er elevens evne til at handle i bestemte kontekster. Kompetence betyder, at eleven har viljen og evnen til at bruge sin viden og sine færdigheder i en given situation.

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
Eleven har kompetencer til at samarbejde om danskfagligt indhold	<p>Samarbejde er en del af den sociokulturelle kompetence – dvs. at eleven kender til normer for samvær, høflighed og respekt og den sproglige adfærd i den sammenhæng. Samarbejdskompetencer kan ikke inddeles i niveauer, men kompleksiteten af det, der samarbejdes om, har en progression.</p> <p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau samarbejde med andre om at opøve danskfaglige færdigheder. Eleven kan desuden deltage aktivt i arbejdet med faglige praksisrettede problemstillinger.</p> <p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau samarbejde med andre om forskellige analysemodeller til at identificere og arbejde med forskellige genrer. Eleven kan desuden deltage aktivt i teoretiske, praksisrettede og sproglige problemstillinger og analyser.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau samarbejde med andre om faglige, almene og aktuelle emner samt analysearbejde og vurdering af sproglig korrekthed. Eleven kan desuden deltage aktivt i teoretiske, praksisrettede og sproglige problemstillinger samt indgå i samtaler, diskussioner og debatter.</p>
Eleven har kompetencer til at kommunikere mundtligt og analysere	<p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau forstå og forklare enkle tekststrukturer samt arbejde mundtligt med enkle analysemodeller. Eleven kan gå i dialog om sproglig opmærksomhed i forbindelse med forskellige tekster, og eleven kan referere sine synspunkter.</p> <p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau tale om faglige problemstillinger samt præsentere sit eget eller andres arbejde med fokus på kommunikation og kritisk stillingtagen. Eleven arbejder ved hjælp af genreskemaer samt enkle skrivemodeller med analyse af fiktion, billeder, medier og fakta. Gennem dialog kan eleven udtrykke sine egne følelser og synspunkter med nogen grad af præcision, hvad angår sprog og indhold.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau præsentere systematisk og kritisk tage stilling til eget arbejde. Eleven arbejder danskfagligt med at identificere, fortolke, analysere og perspektivere fiktion, billeder, medier og fakta. Gennem dialog kan eleven argumentere, diskutere og debattere.</p>
Eleven har skrivekompetencer	<p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau skrive refererende, beskrivende og fortællende ved hjælp af genreskemaer og modeltekster. Der anvendes logbog til skrivetræning. Eleven kan fx skrive et referat af en kortfilm, beskrive et værksted eller en udsigt eller skrive en fortælling om en oplevelse på et plejehjem.</p>

Udvalgt fagligt mål	Uddybning og eksemplificering
	<p>E-niveau: Eleven har på et alsidigt niveau kompetencer til at skrive refererende, beskrivende, fortællende og argumenterende ved hjælp af genreskemaer og modeltekster i et overvejende korrekt og sammenhængende sprog. Eleven kan fx skrive et referat af et møde, beskrive en person eller et miljø eller skrive en fortælling – som på G-niveau, men med større fokus på eksempelvis at integrere en beskrivelse. En argumenterende tekst kan være en anmeldelse, et læserbrev eller en kommentar om et aktuelt emne.</p> <p>D-niveau: Eleven har på et nuanceret niveau kompetencer til at skrive fortællende, analyserende og kommenterende tekster ved hjælp af genreskemaer og modeltekster i et overvejende korrekt og sammenhængende sprog. På D-niveau kan eleven, ud over genrerne fra E-niveau, også skrive en analyse af eksempelvis en novelle, en sagtekst eller en sang. Tekstmængden og kompleksiteten er øget.</p>
<p>Eleven har læsekompetencer</p>	<p>G-niveau: Eleven kan på et grundlæggende niveau læse enkle nutidige fiktionstekster, enkle praksisrettede sagtekster og multimodale tekster med fokus på fakta og faglig læsning. Eleven kan anvende it til kommunikation, elementær informationssøgning, sprogtræning og tekstproduktion.</p> <p>E-niveau: Eleven kan på et alsidigt niveau læse med relevante læsestrategier i forbindelse med læsning af fakta, fiktion, billeder og medier. Eleven kan anvende faglige opslagsværker og øvrige hjælpemidler til informationssøgning.</p> <p>D-niveau: Eleven kan på et nuanceret niveau læse flere genrer med relevante læsestrategier, læse kritisk og udføre hensigtsmæssig informationssøgning. Ved læsning af eget arbejde kan eleven bedømme og udføre korrekturlæsning med en vis sikkerhed.</p>

4. Kernestof

Undervisningens indhold består af kernestof og supplerende stof. Undervisningen i FGU er ikke styret af et pensum, men af de faglige mål for undervisningen, som er beskrevet i fagets læreplan.

Af læreplanen fremgår følgende:

Kernestoffet udvælges med udgangspunkt i konkrete problemstillinger, som eleven kender fra hverdagen, og som kan behandles med fokus på fagets praksisdimension. 1/3 af undervisningen skal bestå af praksis, og såvel kernestof som supplerende stof skal i videst muligt omfang tage udgangspunkt i denne praksis. Kernestoffet kan desuden vægtes ud fra praksis.

I dansk som andetsprog er kernestoffet en kombination af træning af færdighederne tale/lytte, læse/fortolke og skriftlig fremstilling sammen med et fokus på sproglig opmærksomhed. Elever med dansk som andetsprog arbejder med deres intersprog, og dette sprog bevæger sig i retning af målsproget dansk. Derfor vil der i kernestoffet være elementer, som arbejder med helheder, og elementer, som arbejder med enkeltheder. Kernestoffet flytter sig fra på et introducerende niveau at have fokus på det anvendelsesorienterede med hensyn til sprog og kommunikation til på G-niveau at have fokus på de funktionelle færdigheder, hvor sprog og kommunikation skal tilpasses en praktisk anvendelse i relation til uddannelse, arbejde og samfund, og til på D-niveau at have et langt større fokus på den skriftlige dimension og på sproglig korrekthed. Der er således et stort spænd på tværs af de fire niveauer, og det er ikke alle elever, som når at afslutte FGU med dansk som andetsprog på D-niveau. Nogle af eleverne med dansk som andetsprog kan ikke nå det på den afsatte tid, og de vil således afslutte FGU med dansk som andetsprog på et lavere niveau.

Progressionen går fra en stor opmærksomhed på det mundtlige til en stor opmærksomhed på det skriftlige. Det er en naturlig overgang, da den skriftlige dimension ofte er den, som er sværest for tosprogede elever. Dette betyder dog ikke, at der kun arbejdes med mundtlighed på de lave niveauer, og kun arbejdes med skriftlighed på D-niveau. På alle niveauer skal der arbejdes med alle færdigheder og med samspillet mellem disse – med forskellig vægtning – og på alle niveauer vil der være mulighed for at skele til supplerende stof for at tilpasse indholdet af kernestoffet til den praksis, som eleven er tilknyttet. På alle niveauer skal der arbejdes med elevens motivation for at lære og med sociokulturelle kontekster, hvor eleven bliver bevidst om kulturelle normer og sproglig adfærd, som er tilknyttet forskellige praksisser.

Kernestoffet tilbyder mulighed for at styrke elevens kommunikative og interkulturelle kompetencer til kommunikation og samarbejde, og er værktøj til erkendelse, læring, oplevelse, tolerance og fællesskab.

4.1. Uddybning af udvalgt kernestof

Nedenfor uddybes udvalgt kernestof fra læreplanen, mens den samlede liste over kernestof findes i læreplanen. Kernestoffet skal tage udgangspunkt i den konkrete praksis, som eleverne arbejder med.

Udvalgt kernestof

Kernestof	Uddybning og eksemplificering
Skriftlig fremstilling	At skrive indgår i en integreret sammenhæng med at tale, at lytte og at læse. At læse bidrager til en øget skrivekompetence. At skrive kræver et strategisk arbejde af eleven. At skrive for at udvikle en skriveide, eksempelvis ved hurtigskrivning

Kernestof	Uddybning og eksemplificering
Skrivestrategier, sproglig opmærksomhed og tekstforståelse	<p>eller med et systematisk forarbejde. At kunne fastholde ideer via et mindmap eller en brainstorm eller ved at optage lyd. At arbejde med struktur ved at anvende genreskemaer eller skrivemodeller med fokus på indhold og dernæst det syntaktiske niveau.</p>
	<p>Genreskemaerne består af det instruerende skema, det beskrivende skema, det fortællende skema og det argumenterende skema. Man kan bruge en rettenøgle med det klare formål at have fokus på særlige udfordringer, eksempelvis anslag/slutning, skelnen mellem objektivt og subjektivt sprog, verbers tid, afsnit eller substantivers og adjektivers endelse – men aldrig med fokus på det hele på én gang. Skriveprocessen kan med fordel opdeles i flere mindre opgaver for at mindske kompleksiteten. Læreren kan opstille klare kriterier for opgaven og dens formål, så eleven lærer at løse opgaven ved hjælp af delmål, som er klare og enkle – og så eleven skriver sig fra det helt enkle til det mere komplekse og oplever skrivning som en rekursiv proces. Dette kan gøres ved processkrivning eller skriveværksted, hvor der er mulighed for respons undervejs, som kan gives i mindre grupper. At skrive med et formål og en modtager kræver viden om formidling, ordvalg og layout.</p>
	<p>På introducerende niveau anvendes logbogsskrivning som en naturlig, integreret del af hverdagen i FGU. Denne skrivning opøver elevens bevidsthed om forskellen mellem det mundtlige og det skriftlige sprog og elevens bevidsthed om sammenhængen mellem skrivekompetence og at tale, lytte og læse. Logbogen er desuden fleksibel på den måde, at der kan indgå videoklip, lydfiler, tegninger, fotos m.m. i den. Sprogligt fokus på fonologi. Eleven løser elementære skriveopgaver, som er knyttet til praksis og tværfagligt arbejde, fx repetition, beskrivelse, referat eller brev/mail. Eleven udfører desuden elementær skrivning ud fra en abstrakt forestilling.</p>
	<p>G-niveau: Der anvendes fortsat logbogsskrivning, men nu med et mere fagligt indhold. Eleven skriver ved hjælp af genreskemaer og modeltekster med fokus på komposition, sammenhæng og disponering. Ved hjælp af grundlæggende skrivestrategier og genreskemaer opøves den refererende, beskrivende og fortællende genre. Sprogligt er der fokus på morfemer, bøjningsformer, ordklasser og ordstilling samt træning i at skrive objektivt/subjektivt.</p>
	<p>E-niveau: Fokus øges på genreskrivning. Ud over referat, beskrivelse og fortælling arbejdes der nu med kommentarer og analyse. Eleven arbejder med teksters indhold og med kommunikationssituationen. Hvem er afsender, og hvem er modtager? Sprogligt arbejdes der med kohærens og kohæsion og simpel tegnsætning. Referat, beskrivelse, kommentar og analysearbejde vil altid være knyttet an til det praksisnære.</p>
<p>D-niveau: Der arbejdes fortsat med genreskrivning – med større krav til det skriftlige arbejdes mængde og kompleksitet. Eleven anvender citatteknik og kildeangivelse. Sprogligt kender eleven til en rettenøgle, som anvendes til kritisk</p>	

Kernestof	Uddybning og eksemplificering
	<p>at tage stilling til egne tekstproduktioner. Eleven skriver tekster med et formål og har viden om skriftlig formidling, ordvalg og layout.</p>
<p>Tale og lytte</p> <p>Samtale, præsentation, argumentation</p>	<p>At tale og lytte er kommunikation. Kommunikativ kompetence handler om meget mere end at kunne tale. Det dækker over en bevidsthed om sprog og sprogbrug og en bevidsthed om normer og dermed også den sociokulturelle kompetence. Kommunikativ og sociokulturel kompetence fordrer almen viden om eleven selv og om den verden, eleven indgår i – den nære verden med familie og fritid og den fjernere verden med arbejde og samfund. I dansk som andetsprog tager eleven udgangspunkt i sit eget sproglige niveau, sit intersprog. Eleven får i FGU mulighed for at afprøve hypoteser for intersproget i mange forskellige praksissammenhænge med mulighed for at opnå større og større bevidsthed om målsproget.</p> <p>På introducerende niveau skal samtalen understøtte praksis. Eleven skal træne det at udtrykke sig i hele sætninger i kommunikation med andre og træne udtale og prosodi. Smalltalk og faste vendinger skal trænes vedholdende, ikke blot i arbejds- og samarbejdssituationer, men også i personlige sammenhænge. Denne opgave kan ikke løses alene af en faglærer, og det er således nødvendigt, at denne forventning om kommunikation er gennemgående på alle områder på introducerende niveau. Eleven introduceres til en elementær faglig samtale.</p> <p>G-niveau: Samtalen skal kunne bevæge sig fra hverdags sproget til en elementær faglig samtale. Der skal arbejdes med fluency og automatisering (fx i forbindelse med morgensang), og med grundlæggende lytte-/talestrategier skal eleven kunne referere eksempelvis elementer af en nyhedsudsendelse eller udføre en ordre med flere arbejdsopgaver. Eleven kan indgå i en relevant praksisrettet samtale, som er tilpasset problemstillinger fra hverdagssituationer, både uformelle med venner og familie og formelle, fx på Borgerservice, på biblioteket og i arbejdssammenhænge på arbejdspladsen eller på et FGU-værksted. Eleven skal kunne holde et kortere oplæg med udgangspunkt i en faglig praksis eller med et danskfagligt indhold. Eleven har kendskab til elementær mundtlig analyse (med kendskab til fx danskfaglige analysebegreber – miljø/tid/personkarakteristik m.m.). Eleven skal kunne begrunde sine synspunkter på et elementært niveau.</p> <p>E-niveau: På E-niveau bærer samtalen præg af kendskab til strategier for at tale og lytte med fokus på omgangsformer. Eleven skal kunne holde oplæg om praksisrettede emner med større præcision og med fokus på kommunikationsstrategi og modtager (hvad skal jeg sige til hvem, og hvordan skal jeg sige det?). Eleven kan referere, beskrive og fortælle. Desuden arbejder eleven med at tage del i diskussioner og analysearbejde, herunder at argumentere for sine egne synspunkter.</p> <p>D-niveau: Samtalen er mere flydende og ubesværet med fokus på fluency og sproglig korrekthed. Eleven kan holde oplæg med tydeligt fokus på indhold,</p>

4.2 Supplerende stof

Det supplerende stof skal, jf. læreplanen, ”uddybe og perspektivere kernestoffet samt udvide elevens faglige horisont i relation til den praksis, produktion eller praktik, eleven arbejder med eller indgår i.”

Det supplerende stof for dansk som andetsprog vil i høj grad bære præg af, hvilken anden tilknytning eleven har til FGU. Er eleven på agu og målrettet mod at blive klar til HF, eller er eleven på pgu og mere rettet mod et arbejde? Dette spænd vil påvirke, hvilke tekster og hvilken undervisning dansk som andetsprog skal tilbyde. I dette afsnit forsøges det at udfolde den store variation, som dansk som andetsprog tilbyder og muliggør.

Logbogsskrivning med henblik på læring og refleksion anvendes på introducerende niveau og på G-niveau, men det udelukker ikke at fortsætte dette arbejde på E- og D-niveau. Logbogen fastholder tanker og ideer, styrker hukommelsen og viser elevens læring og progression. I nogle tilfælde er der tale om en nedfældning af personlige og følelsesmæssige reaktioner, i andre tilfælde en specifik og målrettet træning af en bestemt genre, og i andre tilfælde igen en mulighed for at træne og bevidstgøre idegenereringsprocesser, eksempelvis brainstorming eller brug af mindmaps.

Det anvendelsesorienterede aspekt ved de fire praksisformer, hjemmet, fritid, arbejde og samfund, giver mange muligheder for at udvide kernestoffet med supplerende stof. Eleverne har fx mulighed for at deltage i det, der sker i lokalområdet. Er der festuge eller byfest? Skal der være folketingsvalg? Er det mænds sundhedsuge? Er der lokale fester eller begivenheder? Skal der være motionsløb, eller kommer der et cykelløb forbi? Hvordan går det med byplanlægningen og infrastrukturen? Kan vi nudge borgerne til at undgå madspild eller undgå at smide affald i naturen? Dansk som andetsprog kan bidrage. Det handler om, at eleverne arbejder med en autentisk opgave, som har et klart formål og klare kriterier for opfyldelse af formålet, herunder kriterier for de faglige mål eleverne skal opnå i dansk som andetsprog.

Det vil være muligt at anvende genrer, som passer præcis til målgruppen og deres individuelle praksis og motivation. Det kan være en dagbog/logbog, et essay, livshistorier, artikler, anmeldelser eller kampagnefilm.

Inden for flere faglige temaer, eksempelvis byg, bolig og anlæg, handel og kundeservice, kommunikation og medier, omsorg og sundhed samt turisme, kultur og fritid, vil der naturligt være en kontaktflade med kunder, brugere, eksterne samarbejdspartnere eller beboere. Her vil dansk som andetsprog være en naturlig bidragsyder til at opøve mundtlige og sproglige færdigheder i at samtale,

smalltalke, sælge eller gå i dialog og til at styrke kendskabet til normer og sprogbrug for kommunikation med forskellige målgrupper. For at kunne anvende dette arbejde i en arbejds- eller præsentationsportfolio kan eleven optage lyd, optage rollespil, tage billeder, skrive beskrivelser, fremstille collager eller skrive fortællinger, som demonstrerer arbejdet.

Arbejdspladskulturen på forskellige arbejdspladser kan også fordre, at eleverne bliver klædt på til dette møde. Det kan være ved at beskrive en arbejdsplads, en medarbejder eller en jobfunktion. Altså et tæt samarbejde mellem praksis/produktion og dansk som andetsprog.

I nogle faglige temaer arbejder man aktivt med kommunikation og evt. markedsføring, eksempelvis inden for musisk og kunstnerisk produktion, miljø og genbrug, kommunikation og medier, turisme, kultur og fritid samt mad og ernæring. Her vil dansk som andetsprog kunne arbejde med at fremstille markedsføringsmateriale, arbejde med kommunikationsmodellen, skrive pressemeddelelser eller arrangere små events. Der vil også være elever, som er i erhvervstræning uden for skolen. I sådan en erhvervstræning vil det være naturligt i dansk som andetsprog at arbejde skriftligt med refleksioner og oplevelser. Disse opgaver vil også kunne indgå i en portfolio.

Langt de fleste samarbejdsflader med dansk som andetsprog og et fagligt tema eller en praksis vil kunne dreje sig om sproglig opmærksomhed, som kan udmøntes i små fagtekster, forklaringer, beskrivelser, opskrifter, vejledninger, planer, bestilling af materialer, oprettelse af fakturaer m.m.

Det supplerende stof i dansk som andetsprog kan således knyttes til både sagprosa og skønlitterære tekster.

5. Undervisnings- og arbejdsformer

Forberedelse

De faglige mål for faget nås bl.a. gennem undervisningsforløb, der tager udgangspunkt i en fælles produktion (pgu), praksis (agu) eller praktik (egu). Det kræver, at lærerne samarbejder om udvikling af undervisningsforløb. Konkret kan det foregå, ved at lærerteamet mødes og planlægger et undervisningsforløb, der er centreret om en fælles produktion/praksis/praktik. Læreren i dansk som andetsprog indgår i planlægningen og sikrer, at undervisningsforløbet tilrettelægges, så det også understøtter målene for dansk som andetsprog.

Eleven skal opleve at arbejde med en meningsfuld helhed, som underbygger motivationen for at deltage. Under forløbet indgår lærerteamets lærere i arbejdet på de områder, hvor de kan bidrage med

deres faglighed. Fx kan læreren i dansk som andetsprog bidrage til en produktion eller en praksis ved at understøtte, at eleverne arbejder med forskellige typer af tekster og genrer, der har betydning for den valgte produktion/praksis. Der kan indgå fx fagtekster, billeder, film eller skønlitteratur. Det skal understøtte, at det bliver relevant og meningsfuldt for eleven at fordybe sig i teksterne og genrerne.

Elevernes differentierede forudsætninger

Dansk som andetsprog møder eleverne der, hvor de er, i deres intersprogsudvikling på vej mod målsproget dansk. Undervisningen vil således bære præg af, at eleverne er på forskellige niveauer i deres sproglige udvikling. Eleverne vil ofte have meget forskellige kompetencer med i rygsækken, når de starter i FGU. Nogle elever har aldrig mødt en dansk folkeskole, og andre har ikke kendt andet. Det betyder også, at nogle elever er vokset op med gruppearbejde og samarbejde, mens andre elever kommer med en mere individuel læringskultur fra andre skoleformer. Denne diversitet kræver således et meget bevidst arbejde med elevernes indgåelse i samarbejde om en produktion/praksis. Det vil give god mening, at alle lærerne omkring eleverne er med til at understøtte og opøve elevernes samarbejdsevner. En tydelig struktur med klare kriterier for formålet kan give eleverne et endnu større udbytte af samarbejdet om en produktion/praksis. Ved at forhandle mening i et samarbejde og at argumentere for ønsker og følelser lærer eleverne samtidig at udføre et danskfagligt arbejde med at kommunikere, diskutere og debattere, som indgår i dansk som andetsprog.

Den etnografiske arbejdsform understøtter arbejdet med praksis og opnåelse af læringsmål

Den etnografiske arbejdsform er meget velegnet til tværfagligt samarbejde om produktion/praksis. Eleven skal arbejde med et bestemt emne, som skal undersøges eller studeres. Det kan være på værkstedet, på en arbejdsplads eller i en forening – afhængigt af indhold og mål. Eleven skal således forberede sig på at gå ud i felten og undersøge, observere, interviewe, skaffe sig information, etablere kontakt og slutteligt forberede et oplæg eller anden afrapportering på baggrund af feltarbejdet. Ude i felten træner eleven at kommunikere med mennesker, som eleven ikke kender, og at tilpasse kommunikationsformen dertil. Eleven kan med fordel forberede en interviewguide og lære om åbne/lukkede spørgsmål og om, hvad der fungerer bedst. I interviewet kan det være en fordel at optage lyden for at kunne koncentrere sig om dialogen. Når eleven så skal bearbejde interviewet, er der mulighed for at høre interviewet flere gange, udtrække nøgleord, bestemme fokus og kondensere indholdet af interviewet. Eleven træner således at omsætte viden, som eleven selv har indsamlet i felten, til et oplæg eller lignende afrapportering, som er relevant for den produktion/praksis holdet arbejder med. Eleven kan fx holde et oplæg for de andre elever, som efterfølges af en faglig samtale med eleven efter oplægget: Hvad har du lært? Har du mødt nye ord? Hvad fungerede godt i din undersøgelse, og

hvad var svært? Den etnografiske arbejdsform fremmer kulturel og sproglig bevidsthed, og kan i høj grad anvendes til at skaffe erfaringer og viden, som er relevant for en produktion/praksis. Fx kan elever anvende formen til at afdække kunders behov for en bestemt varer, der skal afsættes eller få indsigt i særlige krav og fagtermer indenfor beskæftigelsesområder. Den etnografiske arbejdsform kan også anvendes i et samarbejde med lokalsamfundet, hvor eleverne kan finde ud af, fx hvilke aktiviteter FGU-institutionen kan bidrage med for lokalområdet ældre borgere.

Cirkelmodel til at understøtte det skriftlige arbejde

Undervisningens metode og baggrunden for undervisningen må hele tiden være et bevidst valg. At kunne forklare eleven hvorfor er med til at give retning og give eleven mulighed for at kunne opfylde de delmål, der opstilles. Det giver eleven mulighed for at lykkes. Klare, enkle delmål i forbindelse med en kompleks opgave giver mulighed for små succeser på vejen. Ved at anvende genreskemaer og modeltekster indføres eleven trinvis i det danskfaglige analyse-/skrivearbejde. Elevens arbejde stilladseres, og eleven lades aldrig helt alene om læringsprocessen eller om at løse en stillet opgave.

Ved at arbejde med cirkelmodellen, som bygger på viden om læring og sprog, kan man opbygge kompetencer i fire dele/tempi. Slutmålet kan være at eleven skal skrive en tekst om et særligt tema, fx i forbindelse med en given praksis/produktion. Først arbejder man med forforståelse for at aktivere metalæring, engagement og studiekompetence, da eleven trænes i at tænke over et tema, før arbejdet begynder. Eleven indsamler viden, ord og begreber om det tema eller emne, som der skal arbejdes med. Hvad ved vi tilsammen om temaet/emnet? Under det andet punkt undersøger holdet, hvordan eksemplariske tekster for genren ser ud. Hvordan starter eksempelvis en beskrivelse eller en fortælling? Er der en ordklasse, man skal være særligt opmærksom på? Hvor mange afsnit er der? Er sproget objektivt eller subjektivt? Under det tredje punkt skriver holdet sammen en modeltekst med udgangspunkt i arbejdet fra de første to punkter – med fokus på, hvordan og hvornår man bruger nøglebegreber for opgaven. Under det sidste punkt skal eleven skrive sin egen tekst med støtte i de foregående tre punkter. Elevens skriveproces er således stilladseret fra start til slut.

Andre arbejdsformer

Udover elevernes indgåelse i produktion/praksis, kan forskellige andre arbejdsformer være med til at understøtte elevernes kompetencer i at indgå et samarbejde. Eleverne kan eksempelvis samarbejde i mindre grupper om en given tekst, som de efterfølgende skal præsentere alene i en anden lille gruppe. På den måde kan eleverne i den første lille gruppe hjælpe hinanden til at idegenerere, opbygge, hypoteseafprøve og producere et produkt, en analyse eller en beskrivelse. I den nye gruppe, hvor eleven

selv skal præsentere produktet, kan den nye gruppe bidrage med at give respons og stille opklarende spørgsmål til produktet.

Arbejdsformer som foredrag, demonstration, oplæg, diskussion, eksempel gennemgang eller evaluering stiller andre krav til elevernes evne til aktivt at lytte og deltage i en evt. diskussion. For at sikre, at alle elever deltager, kan man eksempelvis udføre silent feedback i forbindelse med evaluering, hvor alle elever skal skrive noter om oplægget – enten til oplægsholderen eller til sig selv. På den måde bliver alle aktiveret, så de ikke blot er passive lyttere.

Centrale begreber

Intersprog/målsprog: Intersproget er det mellemsprog, som eleven anvender på et givent tidspunkt. Det er ikke modersmålet, men det er heller ikke perfekt dansk. Det er et sprog, som er i proces og som udvikler sig hele tiden. Intersproget er elevens eget sprog, det vil sige det sprog, eleven efterhånden opbygger i den sproglige læringsproces. Det er helt naturligt, at intersproget er fejlfyldt. I stedet for at fokusere på fejlene som fejl bør man betragte dem som udtryk for, at eleven er i gang med en læringsproces. Eleven lærer ord og grammatiske regler og prøver det af på omverdenen.

Interkulturelle kompetencer: Interkulturelle kompetencer handler om at kunne sætte sig ind i, hvordan verden kan se ud med andre menneskers øjne, og hvordan og hvornår man skal være opmærksom på, om den andens kultur har indflydelse på handlemåder og reaktioner.

Sociokulturelle kompetencer: Sociale og kulturelle forhold har indflydelse på, hvordan vi kommunikerer. Viden og samtale om normer for samvær, høflighed og respekt skaber bevidsthed om sproglig adfærd i forskellige sammenhænge.

Førfagligt ordforråd/gråzonesprog: Førfaglige ord er ikke en fast gruppe af ord, men er det ordforråd, som det er nødvendigt at kende for at kunne arbejde tilfredsstillende med fagord. Fagord kan oftest oversættes til modersmålet og vil derfor ikke kræve den samme opmærksomhed som det førfaglige ordforråd eller gråzonesproget. Ordene er ikke fagord i sig selv, men lægger sig op ad den faglige terminologi i et fag. De førfaglige ord forklarer eller anvender den faglige terminologi. Eleverne skal kende de førfaglige ord for at forstå meningen med sætningerne. Hvis læreren antager, at eleverne kender de førfaglige udtryk, og de ikke gør det, vil det gå ud over elevernes læring. Det er vigtigt ikke udelukkende at have fokus på de nye fagord, som eleverne skal lære, men også på de førfaglige ord, som knytter sig dertil.

Multimodale tekster: Multimodale tekster er tekster, der består af flere elementer, som sammen kan supplere eller understøtte hinanden, fx tekster, faktabokse, billeder, lydoptagelser eller filmklip. Disse tekster kræver hurtig afkodning, og det kan være svært, når man er tosproget.